

УДК 631.143

Костецький Я.І.,
к.е.н., доцент кафедри економічного аналізу і статистики
Тернопільський національний економічний університет

АНАЛІЗ СКЛАДУ І СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Kostetskyi Ya.I.,
cand.sc.(econ.), assistant professor of department
of economic analysis and statistics,
Ternopil National Economic University,

ANALYSIS OF THE COMPOSITION AND STRUCTURE OF CURRENT ASSETS

Постановка проблеми. В ринкових умовах економіки особливо важливого значення набувають проблеми формування та аналізу оборотних активів. Будь-яке підприємство має функціонувати на основі економічних розрахунків щодо джерел формування майна та його використання, визначення витрат, доходів та прибутку, оцінки привабливості суб'єкта господарювання.

В процесі трансформації економічних відносин в Україні, кризових явищ важливого значення набуває мобілізація якісно нових джерел росту ефективності виробництва. Особлива роль у виконанні цього завдання належить ефективному використанню оборотних активів. Аналіз забезпеченості підприємств власними оборотними активами дає можливість оцінити спроможність створювати необхідні для виробництва і реалізації продукції запаси сировини, матеріалів, інші виробничі запаси, перехідні запаси незавершеного виробництва, готової продукції, вкладати певну суму коштів у сферу розрахунків.

У сільськогосподарських підприємствах проблемі планування, обліку й аналізу оборотних коштів не приділяється належної уваги. Оборотні активи практично не нормують, звідси і труднощі з їх аналізом. Усе це свідчить про необхідність концентрації уваги вчених, фінансових працівників підприємств на питаннях нормування, обліку й аналізу оборотних активів, виробленні конкретних напрямів його вдосконалення.

Дослідження принципів раціональної організації оборотних коштів, а також пошук резервів покращення їх використання становлять в даний час значний інтерес для підприємств, організацій і банків, оскільки вони виступають об'єктами кредитування.

Отже, аналіз практики нормування оборотних активів у сільському господарстві свідчить, що робота із встановленням науково обґрунтованих норм і нормативів у досліджуваній галузі потребує істотного покращення. Економічно обґрунтований, системний аналіз та нормування оборотних активів дадуть підприємству змогу правильно орієнтуватися в усіх питаннях, пов'язаних із функціонуванням оборотного капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу і контролю оборотних активів певною мірою досліджені у працях вітчизняних і зарубіжних вчених економістів: В.Г. Андрійчука [2], Г.І. Кіндрацької [3], О.І. Кононенко [4], М.Я. Коробова [5], Ю.Я. Литвина, М.Й. Маліка [7], Є.В. Мниха, Н.В.Тарасенко [10] та інших.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених проблемам аналізу і контролю оборотних активів та їх значну практичну цінність, концептуальні засади і методичні принципи, теоретичні аспекти комплексної системи управління ними потребують подальшого вивчення. В економічній літературі досі немає єдиного підходу до визначення суті, складу та аналізу структури оборотних активів, не проведено їх глибокого комплексного дослідження та механізму нормування.

Постановка проблеми. Метою дослідження є обґрунтування необхідності системного аналізу і нормування оборотних активів сільськогосподарських підприємств в умовах ринкових перетворень та євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з діючими в Україні вказівками щодо складання річного бухгалтерського звіту, для визначення суми наявних власних оборотних коштів використовується формула:

$$Вок = АБ_2 + АБ_3 - ПБ_4 \quad (1)$$

де *Вок* - наявність власних оборотних коштів; *АБ₂* - підсумок розділу 2 пасиву балансу; *АБ₃* - підсумок розділу 3 пасиву балансу; *ПБ₄* - підсумок розділу 4 пасиву балансу.

Відповідність фактичної суми власних оборотних коштів встановленому нормативу проводиться за спеціальним розрахунком. Розрахунок нормативної потреби або нормування оборотних коштів – це обґрунтування їх мінімальної потреби, яка при залученні коштів в окремі періоди забезпечує безперервність процесу виробництва і обігу [4].

Вихідною інформацією обґрунтування нормативів по окремих елементах оборотних засобів є дані відповідних форм бізнес-планів, річного звіту конкретного підприємства.

Методика вивчення складу та структури оборотних активів підприємства розглядається нами на основі даних балансу ПОП «Іванівське» Теребовлянського району Тернопільської області за 2012 рік (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз змін складу, структури та динаміки оборотних активів

(тис. грн.)

Показники	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Зміна		
	абсолютні величини	віднові величини (частка в оборотних активах)	абсолютні величини	віднові величини (частка в оборотних активах)	в абсолютному виразі	у структурі	темпи зростання
Виробничі запаси	4453	8,06	3437	4,91	-1016	-3,15	77,18
Готова продукція	29131	52,72	26809	38,31	-2322	-14,41	92,03
Дебіторська заборгованість	1528	2,76	4850	6,93	3322	4,17	317,41
Поточні біологічні активи	4111	7,44	4451	6,36	340	-1,08	108,27
Незавершене виробництво	4131	7,48	4263	6,09	132	-1,39	103,19
Грошові кошти та їх еквіваленти	11901	21,54	26174	37,40	14273	15,86	219,93
Усього – оборотні активи	55255	100,00	69984	100,00	14729	0,00	126,66

*Джерело: Форма № 1 (Баланс), ПОП «Іванівське» Теребовлянського району Тернопільської області.

З таблиці 1 видно, що загальна сума оборотних активів за рік збільшилася на 14729 тис. грн., або на 26,6%. При цьому збільшилась частка оборотних активів у структурі активів підприємства. Це свідчить про розширення виробництва у досліджуваному підприємстві.

Найбільший внесок у формування оборотних активів підприємства зробила готова продукція (38,31 %), незважаючи на її зниження на 2322 тис. грн., з 29131 до 26809 тис. грн. Вважаємо, що в досліджуваному господарстві такі понаднормативні запаси готової продукції створені через інфляційні процеси та ринки збуту. Тому у господарстві необхідно розробити заходи щодо зменшення наднормативних залишків виробничих запасів. Важливими умовами досягнення оптимальних запасів є обґрунтовані розрахунки їх потреби, встановлення постійних договірних відносин з постачальниками і виконання ними своїх зобов'язань, налагодження ритмічності виробництва продукції, усунення недоліків у плануванні та обліку.

Збільшення залишків готової продукції на складах господарства призводить до замороження оборотного капіталу, відсутності коштів для розрахунків з банком, бюджетом, постачальниками, працівниками з оплати праці. Тому, в ході аналізу необхідно вивчати склад готової продукції (у сільськогосподарських підприємствах це, в основному, продукція зернових культур), тривалість та причини створення її наднормативних залишків. Залежно від причин потрібно розробляти заходи щодо зменшення цих залишків, зокрема щодо пошуку нових ринків збуту. Для цього вивчають шляхи зниження собівартості продукції, підвищення її якості і конкурентоспроможності, структурної перебудови економіки підприємства, організації ефективної реклами.

Як відомо, фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від стану грошових коштів, які є наймобільнішою частиною оборотних активів. Сума грошових коштів повинна бути такою, щоб її вистачало для покриття всіх першочергових платежів. Збільшення коштів на рахунках у банку свідчить про зміцнення фінансового стану підприємства і в майбутньому вони будуть використані для розширення виробництва. На кінець звітної періоду ця балансова стаття у структурі оборотних коштів має значну питому вагу і її частка становить 37,40%. Структура активів з низькою заборгованістю та високою часткою грошових коштів свідчить про позитивні зрушення в маркетинговій політиці підприємства, а також про переважно грошовий характер розрахунків. І навпаки, структура з високою часткою заборгованості та низькою часткою грошових коштів може свідчити про неблагополучний стан розрахунків з покупцями та іншими дебіторами [8; 10].

Що стосується аналізу дебіторської заборгованості, то тут слід зазначити наступне. Якщо підприємство розширює свою діяльність, то зростає і кількість покупців, вартість й дебіторська заборгованість. З іншого боку, підприємство може скоротити реалізацію продукції, тоді рахунки дебіторів зменшаться. Отже, зростання дебіторської заборгованості не завжди оцінюється негативно. У зв'язку з цим необхідно відрізнити нормальну і прострочену заборгованість. Наявність простроченої заборгованості створює певні труднощі, адже підприємство відчуватиме нестачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати тощо. Крім того, заморожування коштів призводить до уповільнення капіталу.

Сума дебіторської заборгованості в господарстві збільшилась на кінець року на 3322 тис. грн., більше як утричі.

Відведення коштів у дебіторську заборгованість призводить до фінансових ускладнень, підприємство буде відчувати нестачу коштів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати, розрахунків з бюджетом, позичальниками. Тому кожне підприємство повинно бути зацікавлене в скороченні термінів погашення платежів шляхом удосконалення розрахунків, своєчасного оформлення розрахункових документів, передоплати, впровадження вексельної форми розрахунків тощо. Для детального аналізу дебіторської заборгованості необхідно оперувати даними про склад та структуру дебіторської заборгованості, її питому вагу в сумі поточних активів, показниками якості та ліквідності, заборгованості на фінансові результати підприємства, пошук шляхів прискорення оборотності дебіторської заборгованості.

Питома вага незавершеного виробництва в оборотних активах господарства займає 6,09%. Збільшення залишків незавершеного виробництва з 4131 тис. грн. на початок звітної періоду до 4263 тис. грн. на кінець звітної періоду викликаний структурними змінами виробничого характеру у рослинництві. Слід відмітити, що величина незавершеного виробництва нормується в натуральному і грошовому виразі, а також у днях запасу. В натуральному виразі незавершене виробництво – це обсяг матеріальних цінностей, що знаходяться в даний момент у виробництві, в грошовому – вартість цих цінностей, в днях запасу – оборотність засобів, які вкладені у незавершене виробництво.

В процесі виробництва собівартість незавершеного виробництва продукції поступово збільшується, однак вона завжди повинна бути менша від собівартості готової продукції і залежить від ступеня наростання затрат та інфляційних процесів в країні.

Певний вплив на фінансовий стан підприємства має стан виробничих запасів. Для того, щоб виробництво та збут продукції відповідали нормальним умовам, запаси повинні бути оптимальними. Накопичення запасів понад норму свідчить про спад активності підприємства, уповільнення оборотності оборотного капіталу. Водночас недостатня кількість запасів також

негативно впливає на фінансовий стан підприємства, бо скорочується виробництво продукції, зменшується сума прибутку. Інакше кажучи, будь-яке зростання вартості запасів має супроводжуватися таким самим (або більшим) зростанням оборотності оборотного капіталу [3; 6; 7].

У наших розрахунках вартість запасів за звітний період зменшилась на 1016 тис. грн., темп зростання при цьому становив 77,18%. Збільшилась також і частка запасів у загальній вартості майна на 1,69%. Щоб визначити, наскільки виправдане таке збільшення можна порівняти темпи зростання виробничих запасів з темпами зростання обсягу виробництва або виручки від реалізації: якщо темпи зростання виробничих запасів незначно перевищують темпи зростання обсягів виробництва, то така зміна свідчить про нормальне функціонування підприємства. Збільшення вартості запасів має позитивний характер лише в тому разі, якщо не відбулося зниження оборотності запасів. В іншому випадку – це негативна зміна.

Висновки та подальші дослідження. Таким чином, формування, управління й аналіз оборотних активів – важливий напрям підвищення фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Встановлення оптимального співвідношення оборотних коштів у сфері виробництва та обігу має важливе значення для забезпечення грошовими коштами, виконання виробничої програми, а також є одним з основних чинників підвищення ефективності використання оборотних коштів.

Література

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи) / [Присяжнюк М.В., Зубець М.В, Саблук П.Т. та ін.]. За ред. М. В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
3. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика : підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній ; за ред. проф. А.Г. Загороднього. – Вид. 3-тє, переробл. і доповн. – К. : Знання, 2008. – 440с.
4. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності / О. Кононенко, О. Маханько. – Х. : Фактор, 2008. – 208 с.
5. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посібник / М. Я. Коробов. – К. : Знання, 2000. – 378 с.
6. Лысенко Д.В. Комплексный анализ хозяйственной деятельности : учебник / Д.В. Лысенко. – ИНФРА-М, 2010. – 320 с.
7. Малік М.Й. Державне регулювання аграрного сектора економіки в дослідженнях вітчизняних вчених / М.Й. Малік, Ю.О. Лупенко // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 153-158.
8. Озеран А. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) / А. Озеран // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – № 6. – С. 25-34.
9. Статистичний збірник. Сільське господарство Тернопільської області за 2012 рік / За ред. В.Г Кирича. – Тернопіль, 2013. – 218 с.
10. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства : навч. посіб. / Н.В. Тарасенко. – К. : Алерта, 2003. – 485 с.

Література

1. Prysiazhniuk, M.V., Zubets, M.V, Sabluk, P.T., Mesel-Veseliak, V.Ya., Fedorov, M.M. (2011), *Ahrarnyi sektor ekonomiky Ukrainy (stan i perspektyvy)* [Agrarian sector of economy Ukraine (state and perspectives)], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, 1008 p.
2. Andriichuk, V.H. (2002), *Ekonomika ahrarnykh pidprijemstv* [Economics of agrarian enterprises], textbook, KNEU, Kyiv, Ukraine, 624 p.
3. Kindratska, H.I., Bilyk, M.S. and Zahorodnii, A.H. (2008), *Ekonomichnyi analiz: teoriia i praktyka* [Economic analysis: theory and practice], textbook, Znannia, Kyiv, Ukraine, 440 p.
4. Kononenko, O. and Makhanko, O. (2008), *Analiz finansovoi zvitnosti* [Analysis of financial statements], Faktor, Kharkiv, Ukraine, 208 p.

5. Korobov, M.Ia. (2000), *Finansovo-ekonomichniy analiz diialnosti pidpriemstv* [Financial and economic analysis of activity of enterprises], tutorial, Znannia, Kyiv, Ukraine, 378 p.
6. Lysenko, D.V. (2010), *Kompleksnyy analiz khozyaystvennoy deyatelnosti* [Comprehensive analysis of economic activity], textbook, INFRA-M, 320 p.
7. Malik, M.I. and Lupenko, Yu.O. (2009), "State regulation of the agricultural sector in the studies of domestic scientists", *Ekonomika APK*, no. 10, pp. 153-158.
8. Ozeran, A. (2013), "Statement on financial results (statement of comprehensive income)", *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, no. 6, pp. 25-34.
9. Statistical collection. Agriculture of the Ternopil region for 2012 year (2013), Ternopil, Ukraine, 218 p.
10. Tarasenko, N.V. (2003), *Ekonomichniy analiz diialnosti promyslovoho pidpriemstva* [Economic analysis of activity of the industrial enterprise], tutorial, Alerta, Kyiv, Ukraine, 485 p.

УДК 657 : 336.4

Буратинський В.В.,
к.е.н., викладач кафедри обліку і аудиту
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільський національний економічний університет

КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Buratynskiy V.V.,
cand.sc.(econ.), lecturer of the department
of accounting and auditing
of Chortkivskiy Institute of Entrepreneurship and Business
Ternopil National Economic University

CLASSIFICATION OF FINANCIAL INVESTMENTS IN ACCOUNTING

Постановка проблеми. Активізація інвестиційної діяльності, створення її нового організаційно-правового економічного механізму нині є одними з основних завдань реформування національної економіки України та повинні відповідати вимогам подолання кризи й оздоровлення економіки, підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем обліку й аналізу фінансових інвестицій зробили такі вітчизняні вчені, як: М.І. Бондар [1], М.А. Болюх [3], Є.Ф. Брігхем [2], Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Я.В. Голубка, Н.В. Гордополова, В. П. Завгородній, А. Г. Коваленко, Д. Сігел [5], Р. Тьюлз [6], К.С. Царихин [7], Д.М. Черваньов [8].

Науковцями удосконалено облік фінансових інвестицій, обґрунтовано понятійний апарат, а також вирішено комплекс питань, пов'язаних із відокремленням процесу здійснення та результатів інвестування у системі бухгалтерських рахунків та фінансової звітності, розроблено відповідні реєстри для покращання інформаційного відображення фінансування інвестицій у звітності підприємств.

Праці вітчизняних вчених характеризуються вагомими науковими результатами, проте залишаються невирішеними окремі питання. Зокрема, це питання щодо упорядкування понятійного апарату, який характеризує відносини на фондовому ринку; усунення протиріч в класифікації фінансових інвестицій для бухгалтерського обліку та аналізу; визначення